

A KÜLKERESKEDELMI POLITIKA ESZKÖZEI

Írta

Dr. Gróf Bánffy Miklós

orsz.-gyűl. képviselő

SZÉPMÍVES

A kötet az alábbi forrásmunkák alapján készült:
Dr. Gróf Bánffy Miklós: *A külkereskedelmi politika eszközei*
Poltzer és fia, Budapest, 1902, Egyetemi Könyvtár, magánkiadás.
Szöveghű közlés.

Gróf Bánffy Miklós:
Levél a Hitelszövetkezetek rendeltetéséről Erdély földbirtokosaihoz,
Budapest, 1897, Nyomtatv. Növedéknapló, 1897/918. sz.

Dr. Gróf Bánffy Miklós: *Mezei munkáshiány a Német Birodalomban,*
Budapest, 1901, Huszadik Század, Társadalomtudományi Szemle,
III. kötet, 2. évfolyam

A kötet megjelenését támogatta:

Borító- és kötetterv:
Mohammed Nur

Borító:
Gróf Bánffy Miklós, Bánffy-hagyaték

Sajtó alá rendezte:
Kovács Attila Zoltán

Képek és fotók:
Vasárnapi Ujság, 1881–1905
Jelfy Gyula fotói
Fortepan

Utószó:
Balogh László

© Bánffy Katalin, 2017
© Athenaeum Kiadó, 2017

Küszöbön áll a vámszövetség megújítása Magyarország és ő Felsege többi királyságai és országai között, 1903-ban lejárnak legfontosabb kereskedelmi és vám-szerződéseink, s így a legközelebbi jövőben a magyar törvényhozás és a magyar közvélemény külkereskedelmi politikánkkal fog foglalkozni. A nemzetgazdasági tudománynak külkereskedelmi vonatkozásai hazánkban kevésbé ismertek, azoknak általános elvei nagyobb, szélesebb tárgyú tudományos munkákban találhatók csak fel; a vámpolitikának alakulásai pedig pénzügytani munkákban, nem annyira nemzetgazdasági értékük, mint fiscalis hatásuk szempontjából tárgyaltnak, s így az, aki a külpolitika eszközei és azok alkalmazása iránt felvilágosítást keres, azt számos oly munkából kell hogy merítse, melyekben csak fáradságos keresgélés után fog célhoz érni, anélkül hogy a jelenlegi való állapotok, a vám- és kereskedelmi politika legújabb alakulásai tekintetében kielégítenék. A szerződések, törvények és rendeletek intézkedései viszont csakis egyes jogi vagy monographicus munkákban lelhetők fel. Magyar nyelven a külkereskedelmi politika céljai és fegyvereiről, azok alkalmazásáról nem ismerek egy oly eredeti művet sem, mely a nemzetgazdasági rendszabások e teréről valamennyire is teljes képet nyújtana, fordításban is csak egyet, Schraut művét, melyet ifj. Emich Gusztáv fordított le németből. Ám ezen munka, mely különben sok tekintetben elavult, csakis a szerződésekkel és azok intézkedéseivel foglalkozik, és egyáltalán figyelmen kívül hagyja az állami akarat azon rendszabásait, melyek nem szerződések útján és értelmében foganatosítottak. Márpe-

dig a külkereskedelmi intézkedések között az autonóm eredetűek bizonytalansággal bírnak, s azok ismerete nélkül a nyújtandó kép hiányos volna.

Jelen szerény művemnek célja, hogy mindazoknak, kik külkereskedelmi politikánk iránt érdeklődnek, kézikönyvvül szolgáljon, amelyben ezen téren használt eszközök és módok iránt felvilágosítást nyerjenek. Ez az oka, hogy csak futólag érintem a szabadkereskedés és a védvámi politika nagy kérdéseit, melyek jelenleg inkább csak akadémikus érdeklődéssel bírnak.

Ezen tanulmány megírásához természetesen igen sok szakmunkát használtam, melyeknek felsorolásától eltekintek; de meg kell hogy említssem dr. Joseph Grunzel: *Handbuch der internationalen Handelspolitik*, Schraut: *System der Handelsverträge und der Meistbegünstigung*, Mariska Vilmos: *Pénzügyi jog és Államgazdaságtan*, Turóczy Adolf: *Határvám törvények és szabályok* című műveket, melyek különös támaszokul szolgáltak.

Meg kell köszönjem e helyen Turóczy Adolf miniszteri tanácsos úr lekötelező jóindulatát, melynél fogva szíves volt gazdag tapasztalásaival és szakismeretével engem e munka megírásánál támogatni.

Budapest, 1902. június 1-én

*Dr. gróf Bánffy Miklós
országgyűlési képviselő*

Alapfogalmak

A határvámok, vámvonal, vámterület, vámegylet, vámszövetség, vámunió; Vámkülzetek, szabadterületek, vámvidék, vámcsatlakozás, vámbelföld, vámkülföld; Belső vámvonal, határszéli kerület, belső vámterület, a forgalom szabályai a határszéli kerületben a szárazföldi határon, a tengerpartok mentén, vámutak, mellékutak, A külfölddel való forgalom alakjai, szabad, korlátolt, tiltott forgalom, határvámi igazgatás, jogforrások, az állami autonóm akarat, kereskedelmi szerződés, nemzetközi határozat.

Azon közjellegetű fogyasztási adószertű szolgáltatások, melyek valamely árunak egy határvonalon való átkeléséért az államnak vagy államszövetségnek akár a határvonalon, akár az ország valamely belső pontján teljesítendő, *határvámoknak* neveztetnek. Hajdanában vámnak nevezettek még mindazon szolgáltatások, melyeket szállítók vagy árutulajdonosok áruk szállításáért, eladásáért, valamely utak, folyók vagy hidak használatáért az államnak, tartománynak, önkormányzati testületnek, földesúrnak vagy tulajdonosnak, illetőleg valamely ilyen vámszedési különjoggal fölruházottnak teljesíteni tartoztak. Az állami egység és az egyenlőség elvének uralomra jutásával, az államok területük belsejében eltörölték a tulajdonképpeni vámokat, megszüntették vagy megváltották az erre irá-

nyuló különjogokat, míg némelyek ma is fennállanak, nem a határvámokhoz, hanem az állami vagy önkormányzati fogyasztási adókhoz, illetőleg a használati díjak és illetékekhez soroztattak.

Azon földrajzi határvonal, melynek átlépéséért vám fizetendő, *vámvonalnak*, s e vámvonal által körülzárolt területet *vámterületnek* neveztetik. A vámvonal az állam határvonalával rendesen összeesik, kivéve a vámkülzeteket és szabad területeket.

Jegyzet: A XIX. század elején az Osztrák–Magyar Monarchiában hat belső vámvonal állott fenn, miután a venet-lombard tartományok és Dalmácia a monarchiába kebeleztettek. A vámterület egyesítése a húszas években kezdődik; ugyanis 1822-ben szűnt meg a vámvonal Lombardia és Venetia között, 1825-ben az olasz és az osztrák örökös tartományok, 1826-ban Tirol és Vorarlberg között. Az 1827. évi november hó 12-én kelt udvari rendelet az összes osztrák és olasz tartományokat, Dalmácia kivételével, egy vámterületbe egyesíti; Magyarország külön vámterületet képezett. Hazánk területe a szabadságharc lezajlása után az 1849. október hó 20. és 21-én és 1850. márczius 5-én kelt császári rendeletek útján kapcsoltatott a közös vámterületbe. Hogy Magyarország ilyen soká külön vámterületet képezett, annak tulajdonítható, hogy hazánkban az osztrák fogyasztási adók és a dohánygyedáruság ismeretlenek voltak, amelyeknek egységes megállapítása nélkül a vámunió az örökös tartományokkal lehetetlen volt, míg ezek behozatala a nemesi adómentesség elvébe ütközött. Legtovább állott fenn külön vámterületképpen

Dalmácia, mely az 1879. évi LIII. t.-cikkkel 1880. január 1-én osztatott be az osztrák-magyar vámterületbe. Bosznia és Hercegovina az 1879. évi LII. t.-cikk alapján szintén 1880. január 1-én egyesült az osztrák-magyar vámterülettel.

Az államok rendszerint ma egységes vámterületet képeznek, vagyis egyedül a külfölddel való áruforgalom van vámkezelésnek alávetve, vámvonal csakis az ország határán áll fenn, míg az ország belsejében az áruforgalom a fogyasztási adók és ezek rendészeti intézkedéseitől eltekintve teljesen szabad és vámmentes. Hajdanában a feudális korszak maradványaiaképpen egy-egy állam több vámterületet képezett. A nemzetgazdasági érzék fejlődése folytán a benső vámsorompók lassanként eltűntek, s mind erősebbé válik a nemzetek azon törekvése, hogy a vámterületeik mentől nagyobb területet, mentől különbözőbb zónákat öleljenek fel, hogy így a legkülönbözőbb áruk a belföldön legyenek előállíthatók, s a vámterület közel egész áruszükségletét maga tudja előállítani. Ezen törekvésből származtak a *vámegyletek*, *vámszövetségek* és *vámuniók*, amelyek több souverain államterületet egy vámterületté alakították. Lényegük az, hogy a szövetkező államok a közöttük fennálló vámsorompókat elejtik, s a határvámi igazgatás legfontosabb körülményeit valamely közös organumra bízák, illetve közösen és egyöntetűen rendezik. Ezen vámegyesülések lényege abban áll, hogy két vagy több önálló állam megegyezik aziránt, hogy vámtörvényeiket és különösen vámtarifájukat közösen és egyenlően állapítják meg, úgy, hogy

a külfölddel szemben egységes vámterületet alkotnak, s a vámbelföldön a fogyasztási adók beszedésének módja és mérvé iránti szabályok és ellenőrzési intézkedésektől eltekintve, semminemű korlátozás nem áll fenn.

Jegyzet. Még ma is bizonyos érdekekkel bír Bruck báró terve, az ún. hetvenmilliósvámunió, mely Ausztriát és Magyarországot, Németországot és Észak-Olaszországot kapcsolta volna össze. Közgazdasági szempontból igen előnyös lett volna, ha az 1853-ik évi kereskedelmi szerződés ezen célja megvalósult volna egy óriás vámterületet alkotva meg, mely az észak-amerikai és orosz ellenséges tarifarendszabályokkal szemben egyöntetű ellenintézkedésre képes lett volna, s a belföldi termelésnek teljesen biztos, verseny által el nem hódítható, kereskedelmi conjuncturáktól független fogyasztási területet biztosított volna. A vámuniót Poroszországot azáltal hiúsította meg, hogy maga részéről szabadkereskedő irányban haladt, mely irányban Ausztria nem követhette. (Lásd bővebben W. Lotz: Die Ideen der deutschen Handelspolitik, 1892 és dr. A. Matlekovits: Die Zollpolitik der österr-ungarischen Monarchie von 1850 bis zur Gegenwart, 1877).

Fontos vámegylet volt az 1819–1871-ig fennállott német Zollverein, mely a mai német birodalmi vámterületet alkotta össze.

Az amerikai Egyesült Államok szabadságuk óta egységes vámterületet képeznek, melyen belől azonban régebben vámvidékek állottak fenn. Ma az Egyesült

Államok törekvése egész Amerikát egy vámterületbe egyesíteni, mely törekvés az amerikai önálló államokkal kötött szerződésekben és a pan-amerikai kongresszusokon jön kifejezésre.

Egységes vámterületű államoknál is fennállhatnak a vámterülettől különváltan egyes, aránylag csekélyebb terjedelmű területek, midőn ezek az ország zömétől távol esnek, és földrajzilag úgy fekszenek, hogy ezen elválasztás kívánatosnak látszik, vagy midőn némely területek különválasztása közvetítő kereskedelmük és nemesítő iparuk érdekében közgazdasági szempontból hasznos. Az általános vámterülettől elválasztott területeket, melyek valamely szomszédos idegen vámterületbe vannak bekebelezve, vagy amelyek a hazai vámigazítás részéről mint idegen vámterületek vámkezeltetnek – *vámkülzeteknek*, illetve *szabad területeknek* –, az általános vámterületből elválasztott önálló területeket, melyeknek vámkezelése csak némely intézkedések tekintetében különbözik az általános vámterület szabványaitól, melyek bizonyos megkülönböztető vámkezeléssel önállólag vannak szervezve: *vámvidéknek* neveztetnek.

Szemben a vámkülzetekkel, melyek a hazai területek idegen vámterületté való nyilvánításából származnak, vannak oly idegen állami területek, melyek valamely okból a hazai vámterülethez csatlakoznak, ezek a *vámcsatlakozások*. A vámcsatlakozások bár a vámjövendelemben bizonyos arány szerint részesednek, de a vámigazgatásban nem vesznek részt. A hazai, illetőleg

szövetséges vagy egyleti vámterület a vámcsatlakozásokkal együtt, szemben az idegen vámterülettel és vámkülzetekkel, a vámkülfölddel, képezi a vámbelföldet.

Jegyzet. A jelenleg is fennálló közös vámterület az alábbi törvényeken alapszik:

Az 1867. évi t.-cikk következőleg rendelkezik: 58. §. A kereskedelmi ügyek közössége sem foly a pragmatica sanctióból: mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag különálló országok saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnének, s vámvonalak által szabályozhatnák kereskedelmi ügyeiket. 59. §. Miután azonban Magyarország és ő Felseége többi országai között az érdekeknek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak, kész az országgyűlés arra, hogy a kereskedelmi ügyekre nézve egyrészlől a magyar korona országai, másrészlől ő Felsegének többi országai között időnként vám- és kereskedelmi-szövetség köttessék. 60. §. E szövetség állapítaná meg azon kérdéseket, melyek a kereskedelemre vonatkoznak, s meghatározná az egész kereskedelmi-ügy kezelési módját. 61. §. A szövetség megkötése kölcsönös alku által történék, oly módon, mint két, egymástól jogilag független ország hasonló egyezkedései történnek. A két fél felelős miniszteriumai közös egyetértéssel készítsék meg a szövetségi részletes javaslatot, és terjessze azt mindenki az illető országgyűlés elé, s a két országgyűlés megállapodásai lesznek ő Felsege szentesítése alá terjesztendők. 62. §. Ugyanezért, midőn a közös költségek aránya a fentebbi 18., 19., 20., 21. és 22. szakaszban körülírt módon meghatá-

roztatik, azzal egyidejűleg a fentebbi 59. és 61-ik szakasz által megállapított mód szerint, egyrészt a magyar korona országai, másrészt ő Felsőge többi országai és tartományai között vám- és kereskedelmi-szövetség lesz kötendő, melyben kimondatik egyszerűen az is, hogy a külfölddel eddig kötött kereskedelmi szerződések érvénye Magyarországra is kiterjed. 63. §. Ez alkalommal, a szintén a fentebbi 59. és 61. § szerinti egyezkedés által határozhatják meg az ipartermeléssel szoros kapcsolatban levő közvetett adók nemeire, egyforma arányára és azok kezelésére nézve oly szabályok, melyek kizárják annak lehetőségét, hogy egyik törvényhozásnak vagy kormányának e részbeli intézkedései a másik fél jövedelmeinek csorbítását vonhassák maguk után; megállapíthatják egyszerűen a jövőre azon módozat, mely szerint az ezen adóknál behozandó reformok a két törvényhozás által egyetértőleg fognának eldönteni. 64. §. Meghatározatnék az is, hogy az összes vámvonalak egyforma kezelése fölött ki által és miképp gyakoroltassék a felügyelet, s kimondatnék, hogy a vámokból befolyó jövedelmek a közös költségek fedezésére fordítandók; e jövedelmi összeg tehát minde nélkül le fog vonatni a közös költségek összegéből. 68. §. Magában értendőik, hogy ha és amennyiben a fentebbi 58–67. §-okban elsorolt tárgyak fölött az egyezkedés nem sikerülne: az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fenntarthatja, s minde jogai e részben is sértetlenek maradnak.

Az 1867. évi XVI. t.-cikkben becikkelyezett vám- és kereskedelmi szövetség következőleg rendelkeik: I. cikk. Mindkét fél államterülete e szövetség idejére s annak

értelmében egy vám- és kereskedelmi területet képez, melyet egy közös vámhatár vesz körül. Ennek következtében, a szövetség ideje alatt, a két fél egyikének sem lesz joga azon forgalmi tárgyakra, melyek az egyik fél területéből a másik fél területére vitetnek, bármintemű beviteli, kiviteli vagy átviteli vámilletéket vetni és a végből közbenső vámvonalat állítani. IV. cikk. A jelenleg fennálló vámdíj-szabályzatok (tarifák) és vámtörvények, továbbá a vámszedési és vámkezelési rendszabályok mindkét állam területén teljes érvényben maradnak, és csak a két törvényhozás, illetőleg a két felelős miniszterium közös egyetértésével változhatnak vagy szűnhetnek meg. V. cikk. A vámok szedése és kezelése a két fél kormányainak egyaránt fenntartatik az alájok rendelt államterületek határai között. A vámok kezelésében és szedésében követendő összhangzatos eljárás feletti kölcsönös ellenőrködés végett mindkét fél részéről felügyelők alkalmaztatnak, kiknek joguk van a túlsó vám- és pénzügyi hatóságoknak a vámügyre vonatkozó ügyvitelébe betekinteni, és a tapasztaltakat az illető szakminisztereknek tudomásukra juttatni. XXII. cikk. E vám- és kereskedelmi szövetség a kihirdetés napján, s 10 évi időre lép érvénybe, s ha fel nem mondatik, további 10 évre, s így 10 évről 10 évre folyton fennállónak ismertetik el. A felmondás mindenkor csak a 9-dik év végén történhetik meg, s ez esetben a szerződés megújítása iránti egyezkedés hasonló úton haladék nélkül megkezdendő. A vám- és kereskedelmi szövetség Ausztriában 1867. december 21-ik keltezéssel azonos szöveggel lett törvénybe iktatva.